

Politické obce jako činitelé v církevních konkurenčních záležitostech.

Dr. Josef Novák.

Úvod.

Přesunem náboženských poměrů, který byl způsoben hlavně uznáním církve československé, stala se ožehavou otázka účastenství politických obcí v církevních záležitostech konkurenčních,

Přesun ten proveden někde tou měrou, že z katolického obyvatelstva zůstalo jen několik rodin nebo jednotlivců a tak nejen obecní rady, nýbrž i celá zastupitelstva složena jsou z nekatolíků a úřady byly postaveny před otázkou, zdali takové obecní zastupitelstvo jest nadále činitelem, případně za jakých podmínek zůstává činitelem v církevních záležitostech konkurenčních.

Konkurencí rozumí se povinnost přispívati na potřeby katolické církve. Poněvadž jest tu zpravidla zavázáno několik činitelů, kteří mezi sebou konkurují, mluví se o konkurenci.

Tato konkurenční povinnost jest omezena jen na potřeby církve katolické a žádné jiné. Jest to výsledek dějinného vývoje poměru katolické církve a státu.

Především jest rozeznávati dva způsoby konkurence, totiž tak zvanou konkurenci stavební a konkurenci jinou, řečneme všeobecnou. Toto rozeznávání jest zákonem odůvodněno a jest velmi důležité pro pochopení celého problému.

Pokud se tkne konkurence stavební, spočívá tato, jak již název označuje, v péči o církevní stavby, tedy budovy kostela a fary. Konkurenční činitelé jsou povinni zřizovati a udržovati tyto budovy. Pokud se tkne zvláště kostelů, zahrnuje tato povinnost ale ještě jiné potřeby, a to opatření kostelních rouch, kostelního nářadí a vůbec kostelních potřeb. Co to kostelní potřeby vůbec jsou, může ovšem v konkurenčním případě býti sporno. Spory tyto byly řešeny dekrety dvorní kanceláře a jest takto dnes skoro o všech případech jasno. Tak za potřeby kostelní se považuje také povinnost vydržovati kostelníka a varhaníka. I byt varhaníka, je-li se službou varhaníka spojen, jest prohlášen za potřebu kostela. Taktéž konfesionelní hřbitov byl dvorským dekretem z 23. května 1834, č. 11.237 (pro Moravu) prohlášen za součást budovy kostelní a tedy za předmět stavební kon-

kurence. Vydržování hrobníka jest jen částečně povinností konkurenčních činitelů, neboť hrobník jest nejen náboženským, nýbrž i zdravotním zřízením.

Ostatní potřeby církve katolické jsou předmětem tak zvaně všeobecné konkurence. Sem spadá na příklad vydržování faráře, dodávání potřeb k církevním slavnostem mimo kostel, na příklad na „Boží tělo“ a na „Vzkříšení“ a jiné.

I. Stavební konkurence.

Tato stránka opatření potřeb katolické církve jest upravena tak zvanými konkurenčními zákony a to na Moravě zemským zákonem č. 11/1864 a ve Slezsku zákonem č. 2/1864. Pro Čechy žádný takový zákon vydán nebyl a platí tu staré předpisy. Není tedy v Čechách zvláštní konkurence stavební, nýbrž jen konkurence všeobecná. Oba tyto zákony jsou dosud v platnosti, byvše výslovně zachovány zákonem o úpravě vnějších poměrů církve katolické č. 50/1874. (§ 57.)

K vůli zjednodušení promluvíme nejprve jen o zákoně moravském a na konec vytknu rozdíly dle zákona slezského.

Dle obou těchto konkurenčních zákonů jsou konkurenčními činiteli nejprve jmění nadační, dále jmění kostelní, dále beneficiát, dále patron a na konec obce.

Povinnost obcí hraditi potřeby katolické církve jest subsidierní, nastupuje až tehdy, když prostředky předcházejících činitelů nestačí.

Jest tedy otázkou, jakou formou obce tuto svoji povinnost plní, jinými slovy, které orgány zastupují obce při plnění této povinnosti.

Při tom jest rozeznávati dle konkurenčních zákonů tři případy:

1. Ke kostelu jest přifařena jen jedna obec. Tu jest dle konkurenčního zákona politická obec nositelem práv a závazků konkurenčních a jest zastupována v této své vlastnosti obecním zastupitelstvem. Výkonným orgánem jest starosta. V tomto stavu však nastala zásadní změna zákonem o vnějších poměrech církve katolické č. 50/1874. Dle tohoto zákona přestala býti obec politická nositelem práv a závazků konkurenčních a stala se jím obec farní, to jest nikoliv již souhrn obyvatel v obvodu obce bydlících a povinnost pečovati o potřeby církve katolické přešla z obyvatel obce na katolické obyvatele.

Zákon tento jest velmi důležitý, neboť se jím po stálém kolísání konečně upravuje všeobecně poměr státu k církvi katolické a to celkem v duchu státu moderního. Zákon ten ponechává sice církvi její organizaci a její práva, ale podrobuje oboje státnímu dozoru.

Zákon tento platí dosud, ač se vyskytly také názory, že jest vlastně zrušen ústavní listinou republiky československé, a to § 124, který prohlašuje rovnost všech církví, čemuž by zákon tento, přiznávající církvi katolické přece jen výjimečná práva, odporoval.

Bohužel však zákon tento neustanovil, kdo má katolíky v obvodu obce bydlicí zastupovati, nýbrž prohlásil jednak, že se tak stane zvláštním zákonem, jednak, že tam, kde jsou zvláštní předpisy zemské ohledně pořizování a udržování kostelů a far, že tyto zůstávají v platnosti, ovšem bez újmy zásady, že nositelem práv a závazků jsou farní obce, to jest souhrn katolíků ve farnosti bydlicích. Slíbený zákon o zastupitelstvu farní obce pro odpor církve katolické nebyl vydán a tak se viděla rakouská vláda nucena upravití věc provisorně a stalo se to ministerským nařízením č. 5/1878, dle kterého mají nadále obecní zastupitelstva politických obcí obstarávatí potřeby katolické církve. V zemích, kde jsou zvláštní předpisy konkurenční — a takovou zemí jest i Morava a Slezsko — zachována jsou tedy obecní zastupitelstva politických obcí jako činitelé v církevní konkurenci, jednak zákonem č. 50/1874, jednak i citovaným nařízením č. 5/1878, zastupitelstvo obce jest orgánem usnášejícím a starosta (rada) orgánem výkonným. Mají tedy zastupitelstvo i starosta dvojí funkci zastupčí, zastupující jednak veškeré obyvatelstvo obce, jednak katolíky v obvodu obce bydlicí.

O ustavení a usnášení obecních zastupitelstev platí předpisy obecního a volebního řádu toho času platné. Jedinou úchytkou od těchto předpisů působí již ustanovení konkurenčního zákona (§ 12), že totiž nekatolíci jsou z usnášení o příspěvcích na potřeby katolické církve vyloučeni a také ovšem od příspěvků osvobozeni.

A tu se může státi, že počet katolíků v obecním zastupitelstvu jest tak nedostatečný, že nestačí k platnému usnášení. Pro ten případ neustanovuje zákon konkurenční ničeho a bude tedy třeba použití předpisu obecního zřízení, totiž § 41, dle kterého jest pozvatí do schůze náhradníky katolíky.

Zde tedy nejde ještě o žádnou volbu doplňovací, nýbrž jen o pozvání. Pro případ, že i tak nebude dostatečného počtu katolíků, nelze snad povolávat katolíky mimo obecní zastupitelstvo stojící, jak míní Ehrman ve svém spisku „Moravský konkurenční zákon“, nýbrž bude věcí politického úřadu, aby dle § 21 konk. zákona a dle § 57 zákona o vnějších poměrech katolické církve čeho třeba zařídil, to jest sám o příspěvcích rozhodl.

2. Ke kostelu jest sice přifařena jedna obec, avšak v obci jest poplatník platící nejméně jednu šestinu přímých daní pro konkurenci předepsaných.

Tu jest předepsáno utvoření zvláštního, tak zvaného konkurenčního výboru, sestávajícího ze členů obecní rady a tohoto největšího poplatníka. V jakém poměru k sobě stojí obecní rada se starostou v čele a největší poplatník, v zákoně není vysloveno, jmenovitě není řečeno, kdo jest předsedou tohoto výboru. Nezbyvá než chápati věc tak, že největší poplatník vstoupí do obecní rady jako její člen a že předsedou jest starosta.

Samozřejmě platí i v tomto případě zásada, že nekatolíčtí členové obecní rady nemají práva hlasovacího o příspěvcích na potřeby katolické církve a že největší poplatník musí být katolík.

Bylo-li by největších poplatníků více, mohlo by se státi, že by měli případně i většinu proti členům obecní rady. Zákon si přeje, aby počet členů obecní rady obnášel vždy nejméně dvě třetiny a proto obsahuje ustanovení, jak této většiny dosáhnouti. Předpisuje, že není-li této většiny, má obecní zastupitelstvo ze svého středu zvolit do výboru tolik členů, aby většina dvou třetin bylo dosaženo.

Tu tedy po prvé vyskytuje se otázka voleb a může býti pochybnou, kdo má právo volební a kdo může býti volen, totiž z hlediska náboženského vyznání.

Pokud se tkne práva voliti, neplatí tu zásada, že nekatolíci jsou z práva voliti vyloučení, neboť jejich hlasování neobsahuje usnesení o úhradě potřeb církve, naopak ale nemůže býti volen za člena tohoto výboru nekatolík, neboť ten jest z usnášení o příspěvcích pro potřeby katolické církve vyloučen a neměla by jeho volba žádného smyslu.

Nastává tu otázka, zda vedle tohoto výboru zůstalo obecní zastupitelstvo činitelem v záležitosti konkurence, či zda jeho působnost kromě nutného snad vyslání katolických členů do výboru jest vyčerpána.

Logickým by bylo, aby, když byl zřízen zvláštní výbor pro obstarávání potřeb katolické církve v obci, tu nebylo žádného jiného konkurujícího orgánu. Než bohužel právní stav jest jiný. Zastupitelstvo obecní zůstalo dále činitelem ve věcech katolické konkurence, ono jest dále zástupcem katolíků v obci bydlících, ovšem zase jen jeho katolíčtí členové.

Tento podivný právní stav jest vyvolán tím, že zákon o vnějších poměrech katolické církve neustanovil, jak se zřizuje zastupitelstvo farní obce a ponechal v platnosti předpisy dosavadní o zřizování a udržování kostelů a far. Tyto dosavadní předpisy ale považují politické obce vedle výboru za činitele ve věcech konkurence.

Zákony konkurenční se dívají na výbor jen jako na zprostředkovatele mezi obcí a největším poplatníkem a proto také jest zřízení výboru předepsáno jen pro případ, že

by se obec s poplatníkem nedohodla. Jinak ale nositelem práv a závazků jest farní obec, zastoupená obecním zastupitelstvem, totiž jeho katolickými členy.

3. Ke kostelu jest přiřazeno více obcí a jest tu případně ještě největší poplatník. Případy tohoto druhu jsou nejčastější. Pro tento případ jest přímo předepsáno utvoření konkurenčního výboru.

Tento výbor se volí a jest předepsán jistý volební řád. Voliči jsou členové obecních rad přiřazených obcí, kteří se musí k volbě sejíti; nestačí, aby každá obecní rada sama o sobě vyslala své členy.

Volební právo tedy mají členové obecních rad, bez ohledu na to, jsou-li katolíci, neboť volbou se ještě nehlasuje pro příspěvky k potřebám katolické církve.

Volen může býti každý, kdo může býti volen do obecního zastupitelstva, nemusí tedy být již členem zastupitelstva, ale musí býti katolík. Největší poplatník jest virilním členem výboru a musí býti katolík.

Členové výboru zvolí ze sebe předsedu většinou hlasů.

Při volbě tohoto výboru se může vyskytnouti otázka, dle jakého volebního řádu se má volba dít, konkrétněji řečeno, jaké vlastnosti musejí míti kandidáti, zdali tu rozhodují předpisy volebního řádu předpřevratového či popřevratového, zda lze použiti plných mocí, kam a v jaké lhůtě se podávají námítky proti volbě atd.

Praxe stojí na stanovisku, že platí starý obecní řád volební, tedy že lze voliti plnými mocemi, kandidáti musejí platiti nejméně 2 Kč přímé daně bez přírážek, musejí míti nejméně 24 léta, námítky se podávají k okresnímu úřadu, nikoliv jako dle nového volebního řádu k zemskému úřadu.

Dle zákona (§ 16) jest tento konkurenční výbor usnášejícím a dozorčím orgánem v záležitostech konkurenčních. I o obsahu této působnosti jest spor. V jednání o konkurenčním zákoně v zemském sněmu moravském v roce 1863 byla snaha odejmouti tomuto výboru právo usnášeti se o nutnosti a způsobu staveb a oprav církevních budov a mělo toto právo ponecháno býti jiným činitelům, jmenovitě obcím, kdežto konkurenčnímu výboru mělo zůstatí pouze právo prováděti usnesení jiných činitelů. Konec konců byla ale předloha vládní upravena tak, že konkurenčnímu výboru přiznáno právo usnášeti se v záležitostech konkurenčních, čímž byl setřen rozdíl mezi usnášením a prováděním a jest dle toho znění výbor oprávněn usnášeti se o nutnosti stavby i oprav církevních budov. Jest to obdobné znění, jaké má obecní řád moravský v § 29, kde obecní výbor jest v záležitostech obce usnášejícím a dozorčím orgánem a nebude nikdo o tom pochybovati, že obecní výbor jest oprávněn usná-

šeti se o nutnosti opatření záležitostí obecních. Hlavním, ale nikoliv jediným oborem činnosti konk. výboru jest usnášeti se o rozpočtu a účtech (B 6572/1892). Výkonným orgánem výboru jest předseda tak jako výkoným orgánem obecního výboru (zastupitelstva), jest starosta (obecní rada).

Funkce konkurenčního výboru trvá 3 léta.

Jako v případě předešlém, tak i zde jest důležitou otázkou, zda vedle tohoto výboru trvá působnost obecního zastupitelstva ve věcech katolické konkurence. Situace jest stejná jako v případě předešlém.

Zákonem o vnějších poměrech církve katolické č. 50/1874 přestaly sice býti politické obce nositeli práv a závazků konkurenčních a staly se jimi obce farní (§ 35), přírážky kostelní se mohou rozepisovati jen na katolické farníky, nikoliv na obce (§ 36) a ve věcech církevní konkurence mají rozhodovati politické úřady (§§ 55—57), nikoliv úřady samosprávné. Poněvadž však zákon ten neutvořil zástupcích orgánů farních obcí, nýbrž ponechal to zvláštnímu zákonu, který pro odpor církve katolické vydán nebyl, viděla se rakouská vláda nucena upravití tuto otázku nařízením č. 5/1878, dle kterého zachovala působnost zastupitelstev politických obcí.

Poněvadž ale zákon č. 50/1874 ponechal v platnosti zákony konkurenční i s jejich konkurenčními výbory a stejně tak i zmíněné ministerské nařízení č. 5/1878, zachovalo konkurenční výbory, máme pro záležitosti církevní konkurence stavební d v a o r g á n y samosprávné, konkurenční výbory a obecní zastupitelstva.

Tento právní stav jest zdrojem různých pochybností a sporů a dal podnět k vydání mnohých namnoze si odporujících rozhodnutí jak ústředních úřadů tak správního soudu.

Dnes stojí situace tak, že konkurenční výbor předpisuje přírážky obcím, tyto obce pak jednotlivým poplatníkům. Proti předpisu výboru má právo odvolací jen obec, nikoliv poplatník, tento má právo odvolací jen proti předpisu obecnímu.

Konkurenční zákon s l e z s k ý obsahuje tyto úchytky:

Předně nazývá konkurenční výbor konkurenčním k o m i t é t e m.

Dále nezná nejvyššího poplatníka, který platí nejméně $\frac{1}{6}$ daní přímých pro konkurenci předepsaných.

Dále jest předepsán pro volbu konkurenčního komitétu jistý volební řád, totiž volba se má provésti dle volebního řádu obecního, ale bez utvoření volebních sborů. Zde totiž není voličem obecní rada, nýbrž voliči jsou všichni farníci a dlužní tedy sestavit se z n a m v o l i č ů. Právo volební, aktivní i pasivní řídí se dle obecního řádu volebního.

I zde jest pochybno, zdali pro tyto volby platí dnes starý či nový volební řád obecní. I tu stojí prakse na stanovisku, že

platí starý volební řád, poněvadž byl v § 16 konk. zákona prohlášen jakoby za součást konkurenčního zákona.

Funkční období konkurenčního komitétu trvá 6 let.

Pro Slezsko rozhodl rakouský správní soud (B 4353/1906) výslovně, že kostelní výbor (komitét) nerozhoduje o nutnosti stavby, nýbrž jen obce, kostelní výbor prý se usnází jen o rozpočtu a účtech — dle mého soudu jest toto rozhodnutí nesprávné, znění slezského zákona jest v tom směru stejné s moravským.

Konkurenční výbor jest zástupcem katolických farníků, ale nikoliv jiných konkurenčních činitelů, jako nadací, kostelního jmění, smluvně zavázaných činitelů, obročníka nebo patrona. Jestliže tito činitelé nesouhlasí s usnesením konkurenčního výboru, rozhodne politický úřad (§ 57 zák. č. 50/1874).

II. Konkurence všeobecná.

Pro obstarávání konkurence všeobecné není žádných výborů (B 7187/1893), tu zůstaly obce politické činiteli konkurenčními a to i tam, kde jsou zvláštní zákony konkurenční. V zemích, kde není žádných zákonů konkurenčních, na příklad v Čechách, lze mluvit jen o všeobecné konkurenci. Ovšem, jak řečeno, byly zákonem č. 50/1874 utvořeny obce farní, ale poněvadž nebyly zároveň zřízeny orgány těchto farních obcí, ponechána zastupování farních obcí dále obecním zastupitelstvům. Zmíněným ministerským nařízením č. 5/1878 zastupitelstvo obce politické se má usnášeti o nutnosti i způsobu opatření a hrazení potřeb farní obce, předepisuje tedy přírážky farníkům, vymáhá je a odvádí, kam patří. Proti jeho opatřením má poplatník právo stížnosti podati k politickému úřadu I. stolice do 14 dnů.

Je-li ke kostelu přifařena jedna obec, jest tu věc stejná jako při konkurenci stavební. Je-li však ke kostelu přifařeno více obcí, jest tu více orgánů zastupitelských, které stojí vedle sebe samostatně, neboť není žádného předpisu, na základě kterého by si tyto orgány mohly zvoliti orgán společný (B 3725/1905). Neshodnou-li se tato zastupitelstva, bude dle §§ 55 a 56 věci okres. úřadu, aby, čeho třeba, zařídil. Proti takovému rozhodnutí může každé obecní zastupitelstvo v zastoupení farníků svého obvodu podati odvolání do 15 dnů, jednotlivý farník tak učiniti nemůže, ten si může stěžovat jen do výměru, který obdržel od zastupitelstva obce (B. 3885/1905).

Také tu se naskýtá otázka, zda nekatoličtí členové mají právo hlasovací při usnášení o hrazení potřeb katolické církve. Zákon o tom ničeho neobsahuje.

Ministerské nařízení č. 5/1878, které přiznává nadále obecním zastupitelstvům působnost ve věcech konkurenčních, praví

„jako dosud“. Dle toho by tedy bylo zjistiti stav před tímto nařízením. Před tímto nařízením však otázka tato také nikde nebyla pro všeobecnou konkurenci upravena, nýbrž jen pro konkurenci stavební.

Mám za to, že jest obdobně užití předpisu zákona konkurenčního, totiž že při usnášení se o příspěvcích na potřeby katolické církve nemají nekatoličtí členové práva hlasovacího.

Při všeobecné konkurenci nepřichází v úvahu otázka, podle kterého volebního řádu se volí obecní zastupitelstvo, jest zřejmo, že dle řádu nyní platného, ale mohla by přijíti v úvahu otázka, jak doplniti obecní zastupitelstvo, ve kterém nezasedá dostatečný počet katolických členů. Dle mého soudu i tu nelze snad povolávat, když ani náhradníci katoličtí nestačí, občany katolické, mimo zastupitelstvo stojící, nýbrž není žádné usnesení možné a politický úřad má dle § 56 zákona č. 50/1874 patričné opatření učiniti.

III. Jiné konkurenční důvody.

Politické obce jsou dále konkurenčními činiteli i z jiných důvodů.

Předně může obec býti patronem kostela. V této vlastnosti zastupuje obec zastupitelstvo a usnášení se mohou zúčastniti všichni členové bez ohledu na vyznání. Právo toto bylo výslovně zachováno zákonem č. 50/1874 (§ 35).

Obec může dále býti smluvně zavázána přispívati k uhrazení potřeb katolické církve a to jak v oboru všeobecné konkurence (na příklad vydržování faráře, pořízení oltářů při „Božím těle“) nebo v oboru stavební konkurence (udržovati kostel a faru). I v této vlastnosti zastupuje obec její zastupitelstvo bez ohledu na vyznání členů.

Obec může dále býti správcem nadace, určené pro potřeby katolické církve, i tu jest zastupována svým zastupitelstvem bez ohledu na vyznání členů.

Konečně může býti obec poplatníkem i pro všeobecnou i pro stavební konkurenci. Má-li obec pozemek, budovy nebo živnost v obvodu obce farní, musí platiti kostelní přírážky tak jako jiný poplatník katolík, neboť pak se na ni vztahuje jako na právnickou osobu zákon č. 7/1895 a jest v tom směru opět zastoupena svým zastupitelstvem bez ohledu na vyznání členů.

Zdráhala-li by se obec v některém tomto směru plniti závazek, bude k tomu přinucena nadřízeným politickým úřadem, případně i soudem, dle toho, spočívá-li její závazek na všeobecném příslušenství k farní obci nebo plyne z nějakého zvláštního titulu.

Proti rozhodnutím politických úřadů má obec právo odvolání do 15 dnů.

Proti předpisu přírážky konkurenčním výborem má obec jako poplatník právo odvolací do 14 dnů na úřad politický.

Rekapituluji:

Přes to, že zákonem č. 50/74 přestaly býti politické obce nositeli práv a závazků pro opatřování potřeb katolické církve, zůstala jejich zastupitelstva činiteli při církevní konkurenci a to:

1. Při konkurenci stavební

a) je-li ke kostelu přiřazena jedna obec, obecní zastupitelstvo výlučně;

b) je-li přiřazena jedna obec a je-li tu poplatník platící nejméně $\frac{1}{6}$ přímých pro konkurenci předepsaných daní, zvláštní konkurenční výbor a vedle něho obecní zastupitelstvo;

c) stejně tak, je-li ke kostelu přiřazeno více obcí.

2. Při konkurenci všeobecné jest zastupitelstvo obce jediným činitelem; je-li ke kostelu přiřazeno více obcí, každé obecní zastupitelstvo samostatně.

3. Zastupitelstvo obce zůstalo činitelem při církevní konkurenci ze zvláštních důvodů, kde obec nepřestala býti nositelem práv a závazků, a to jako patron nebo zavázala-li se smluvně nebo jako správce nadace nebo jako poplatník.
